

TOMASZ BARSZCZ

O ARGUMENTOWANIU
Z ANALOGII W DISKURSYWY PRAWNICZYM.
UWAGI NA TLE SPORU O STOSOWANIE
ART. 745 KODEKSU POSTĘPOWANIA CYWILNEGO

WSTĘP

W dniu 22 września 1995 r. Sąd Najwyższy uchwalił, że „w sprawie, w której nakaz zapłaty jest orzeczeniem kończącym postępowanie, a zabezpieczenie powództwa na podstawie tego nakazu nastąpiło w drodze czynności komornika, o kosztach postępowania zabezpieczającego rozstrzyga sąd na wniosek powoda (art. 745 k.p.c.)”; przy czym taki wniosek „powinien być złożony w ciągu dwóch tygodni, liczonych od dnia uprawomocnienia się postanowienia komornika ustalającego wysokość kosztów zabezpieczenia, poniesionych przez wierzyciela”¹. Oba twierdzenia spotkały się z aprobatą w judykaturze. Pierwsze straciło jednak na znaczeniu ze względu na znowelizowanie art. 745 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego². Drugie zostało zaś zakwestionowane w literaturze: Z. Woźniak podniósł, iż „odnośnie do terminu do złożenia wniosku o przyznanie kosztów postępowania zabezpieczającego prowadzonego na podstawie nakazu zapłaty, 2-tygodniowy termin do złożenia wniosku o przyznanie kosztów biegnie od dnia uprawomocnienia się nakazu, a nie od dnia ustalenia kosztów

Dr TOMASZ BARSZCZ – adiunkt w Katedrze Teorii i Filozofii Prawa, Instytut Nauk Prawnych, Wydział Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, Al. Raławickie 14, 20-950 Lublin; e-mail: tomasz.barszcz@kul.pl; <https://orcid.org/0000-0002-6490-0177>

¹ Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 22 września 1995 r., sygn. akt III CZP 117/95, OSNC 1995/12/179.

² Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego, Dz. U. z 2019 r., poz. 1460 z późn. zm. [dalej cyt.: k.p.c.].

wykonania zabezpieczenia”³. W artykule przedstawię uzasadnienia tych stanowisk w zakresie, w którym komunikują one informacje o rozumowaniu *per analogiam*, a także zestawię je z niespornym w prawoznawstwie modelem takiego rozumowania. Moim celem jest bowiem scharakteryzowanie – w oparciu o argumenty⁴ budujące zasygnalizowany spór – tego, jak w pracy prawnika jest relacjonowana taka aktywność. Innymi słowy i dokładniej, będę dążył do ujęcia specyficznych dla dyskursu prawniczego cech argumentowania opartego na analogii.

I. MODEL ROZUMOWANIA *PER ANALOGIAM* W DYSKURSIE PRAWNICZYM

Budowanie modelu rozumowania przez analogię w dyskursie prawniczym dobrze jest rozpocząć od określenia koncepcji rozumowania i analogii. W codziennym obrocie prawnym wyraz „rozumowanie” nie ma jednego ustalonego znaczenia, a w prawoznawstwie pojęcie rozumowania nie tyle jest konstruowane, ile wykorzystywane są różne ujęcia rozumowania, które łączy *de facto* podmiot (jest to aktywność intelektu) oraz funkcja (służy ona rozwiązywaniu problemów)⁵. Z kolei słowo „analogia” w dyskusjach prawników – praktyków i teoretyków – jest zazwyczaj uznawane za synonim wyrazu „podobieństwo” lub postrzegane jako nazwa jakiejś odmiany rozumowania dotyczącego podobieństwa⁶. Problem istoty podobieństwa raczej nie jest podejmowany na gruncie nauk prawnych, a pojawia się w dociekaniach logików, psychologów lub nawet metafizyków; przy czym stan

³ Z. WOŹNIAK, *Komentarz do art. 745, [w:] Kodeks postępowania cywilnego. Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne. Komentarz*, red. J. Gołaczyński, Warszawa: Wolters Kluwer 2012, s. 67.

⁴ Przyjmuję, że argument jest to układ wypowiedzi taki, że jedna z nich (konkluzja) wyraża pogląd (ocenę, sugestię, itp.), a pozostałe (przesłanki) pozostają ze sobą i tą wypowiedzią-konkluzją w (najmniej jednym) związku w celu spowodowania co do niej aprobaty osób, którym cały ten układ został przedstawiony. Zob. K. SZYMANEK, *Sztuka argumentacji*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN 2001, s. 37.

⁵ Por. np. S. LEWANDOWSKI, *Retoryczne i logiczne podstawy argumentacji prawniczej*, Warszawa: LexisNexis 2013, s. 179; A. KALISZ, L. LESZCZYŃSKI, B. LIŻEWSKI, *Wykładnia prawa. Model ogólny a perspektywa Europejskiej Konwencji praw człowieka i prawa Unii Europejskiej*, Lublin: Wydawnictwo UMCS 2011, s. 15; J. NOWACKI, *Analogia legis*, Warszawa: PWN 1966, s. 7-8.

⁶ Por. np. L. MORAWSKI, *Wykładnia w orzecznictwie sądów, Komentarz*, Toruń: Towarzystwo Naukowe Organizacji i Kierownictwa. Dom Organizatora 2002, s. 293; T. CHAUVIN, T. STAWECKI, P. WINCZOREK, *Wstęp do prawoznawstwa*, Warszawa: C.H. Beck 2018, s. 260-261; S. WRONKOWSKA, *Podstawowe pojęcia prawa i prawoznawstwa*, Poznań: „Ars boni et aequi” 2005, s. 86, 92; J. JABŁOŃSKA-BONCA, *Prawnik, a sztuka negocjacji i retoryki*, Warszawa: LexisNexis 2002, s. 248; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 25 kwietnia 2007 r., sygn. akt IV CSK 34/07, [w:] <https://www.saos.org.pl/judgments/85771> [dostęp: 14.4.2019]; wyrok Krajowej Izby Odwoławczej z dnia 19 października 2011 r., sygn. akt KIO 2166/11, [w:] <https://www.saos.org.pl/judgments/119049> [dostęp: 14.4.2019].

wiedzy w zakresie danych niespornych sprowadza się do zdania: podobieństwo jest to relacja, której kresy (podmioty) pozostają *partim eamdem, partim diversam*⁷.

Wskazane okoliczności – w połączeniu z założeniem, iż w modelu chodzi o dane podstawowe i niesporne – usprawiedliwiają następujące konwencje: przyjmuję, że rozumowanie jest to aktywność intelektualna, ukierunkowana na rozwiązywanie zadań (problemów)⁸. Z kolei wyrazy „analogia” i „podobieństwo” traktuję jako synonimy oznaczające dowolną relację, której podmioty pozostają częściowo jednakowe. W rezultacie zobligowany jestem uznać, iż rozumowanie przez analogię (z podobieństwa) jest to dowolna intelektualna aktywność, która polega na stwierdzaniu podobieństwa, czyli wyszukiwaniu tego, co w przynajmniej dwóch obiektach pozostaje jednakowe (oraz tego czym one różnią się); przy czym stwierdzenie analogii – czyli rozpoznanie, że porównywane obiekty pozostają jednakowe w jakimś zakresie – usprawiedliwia rozstrzygnięcie problemu, wobec którego znalazł się prowadzący rozumowanie.

Przyjętą koncepcję rozumowania przez analogię należy teraz odnieść do dyskursu prawniczego i wzbogacić o to, co jest bezspornie głoszone w nauce prawa. W tej perspektywie okazuje się ono być procesem, w którym wpierw są porównywane przynajmniej dwa obiekty; przy czym przynajmniej jeden z nich pozostaje w relacji do regulacji prawnej⁹. Następnie, czyli w razie ustalenia, iż te obiekty są jednakowe w jakimś aspekcie (co stanowi stwierdzenie analogii), dochodzi do takiej zmiany w pojmowaniu regulacji prawnej (tej regulacji, z którą wiąże się jeden z nośników podobieństwa), że zostaje ona zastosowana (wtedy jest to już stosowanie prawa „przez analogię”) względem stanu faktycznego¹⁰. Dzieje się tak

⁷ Por. np. J. BOCHEŃSKI, *O Analogii*, tłum. T. Baszniak, [w:] J. BOCHEŃSKI, *Logika i filozofia. Wybór pism*, red. J. Parys, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN 1993, s. 50-78; J. SALAMUCHA, *Wykłady z logiki*, [w:] TENŻE, *Wiedza i wiara. Wybrane pisma filozoficzne*, red. J.J. Jadacki, K. Świętorzecka, Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL 1997, s. 477-513; Z. ZIEMBIŃSKI, *Logika praktyczna*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN 1994, s. 190-191; K. AJDUKIEWICZ, *Logika pragmatyczna*, Warszawa: PWN 1974, s. 149-151; A. BIELA, *Psychologiczne podstawy wnioskowania przez analogię*, Warszawa: PWN 1981; M.A. KRĄPIEC, *Teoria analogii bytu*, Lublin: Redakcja Wydawnictwa KUL 1993, s. 21-22; A. MARYNIARCZYK, *O przyczynach, partycypacji i analogii*, Lublin: Polskie Towarzystwo Tomasza z Akwinu 2005, s. 73.

⁸ Por. W. MARCISZEWSKI, *Sztuka rozumowania w świetle logiki*, Warszawa: Aleph 1994, s. 3-5.

⁹ Za nośniki analogii są uznawane elementy: a. stanów rzeczy, z których jeden jest poddany reżimowi uregulowania (por. np. L. MORAWSKI, *Zasady wykładni prawa*, Toruń: Towarzystwo Naukowe Organizacji i Kierownictwa. Dom Organizatora 2010, s. 230-231; B. BROŻEK, *Rationality and Discourse. Towards a normative model of applying law*, Warszawa: Wolters Kluwer Polska 2007, s. 260, 295, 143, 147, 149); b. stanu rzeczy i regulacji prawnej (por. np. L. LESZCZYŃSKI, *Zagadnienia teorii stosowania prawa*, Kraków: Zakamycze 2004, s. 253-254); c. regulacji prawnych (zob. WRONKOWSKA, *Podstawowe pojęcia prawa i prawoznawstwa*, s. 85-86, 9).

¹⁰ Por. np. NOWACKI, *Analogia legis*, s. 73; MORAWSKI, *Zasady wykładni prawa*, s. 229-230; T. BARSZCZ, *Struktura argumentum a simili*, Lublin: Wydawnictwo KUL 2015, s. 58.

jednak pod warunkiem, iż nie zostanie ujawniona okoliczność wyłączająca – mimo stwierdzenia analogii – aplikacji tej regulacji do tych faktów¹¹.

Model rozumowania *per analogiam* w dyskursie prawniczym sprowadzić zatem można do trzech zasad¹². Pierwszą określają porównywane obiekty (czyli treści, w których podobieństwo jest poszukiwane przez prowadzącego rozumowanie). Tę zasadę można wyrazić za pomocą pytania: co należy porównywać w rozumowaniu z podobieństwa w dyskursie prawniczym? Skoro zaś, na skutek stwierdzenia analogii, prowadzący rozumowanie zmienia pojmowanie regulacji prawnej, to drugą zasadę da się wyrazić następująco: jak w takim rozumowaniu można zmienić pojmowanie regulacji prawnej? Ostatnia z zasad ma charakter złożony. Organizują ją okoliczności wyłączające stosowanie regulacji *per analogiam* (mimo że podobieństwo zostało stwierdzone). Trzecia zasada rozumowania przez analogię w dyskursie prawniczym ma więc postać: w jakich okolicznościach nie jest dopuszczalne zastosowanie prawa w drodze analogii?

2. SPORNE ARGUMENTACJE

W uzasadnieniu wymienionej uchwały z dnia 22 września 1995 r.¹³ wywód ujawniający dane o rozumowaniu *per analogiam* składa się z trzech części. Wpierw Sąd przekonuje, że (1) istnieje luka co do rozstrzygnięcia o kosztach postępowania zabezpieczającego, gdy zarazem: a. powód zainicjował postępowanie zabezpieczające w oparciu o nakaz zapłaty wydany w postępowaniu nakazowym; b. zabezpieczenie powództwa zostało wykonane przez komornika sądowego; c. pozwany nie wniósł skutecznie zarzutów od nakazu zapłaty¹⁴. Następnie Sąd przedstawia racje na rzecz tezy, iż (2) tę lukę należy usunąć za pomocą stosowanego w drodze analogii art. 745 § 1 i 2 zd. 2 k.p.c. W końcu Sąd usprawiedliwia twierdzenie, że

¹¹ Wyłączenie może wynikać np. z postanowienia prawodawcy, reguły *exceptiones non sunt extendendae*, rozstrzygnięcia negatywnego z uwagi na zupełność systemu prawnego (por. NOWACKI, *Analogia legis*, s. 172-174).

¹² Używam pojęcia zasady wywodzącego się z dyskusji filozoficznych. Przez filozofów słowo „zasada” tradycyjnie jest przyporządkowywane do bytu lub elementu w bycie, który decyduje o zaistnieniu fakcie lub działaniu (por. np. MARYNIARCZYK, *O przyczynach, partycypacji i analogii*, s. 14-17; S. KAMIŃSKI, *Czym są w filozofii i w logice tzw. pierwsze zasady?*, Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL 1963, s. 5-23; J. WOJTYSIAK, *Słownik wybranych terminów filozoficznych*, [w:] A.B. STĘPIEŃ, *Wstęp do filozofii*, Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL 2007, s. 435).

¹³ Uzasadnienie uchwały Sądu Najwyższego z dnia 22 września 1995 r. w sprawie o sygn. akt III CZP 117/95 stanowi źródło cytowanych i parafrazowanych w tekście wypowiedzi SN.

¹⁴ Klasę sytuacji realizujących zarazem okoliczności z a., b. i c. określam za pomocą wyrażenia „sytuacja a-c”.

(3) aplikowanie tych przepisów *per analogiam* do sytuacji a-c skutkuje tym, że „o obowiązku poniesienia kosztów postępowania zabezpieczającego [...] rozstrzyga sąd [...] na wniosek powoda zgłoszony w ciągu dwóch tygodni [...], liczonych od dnia uprawomocnienia się postanowienia komornika ustalającego wysokość kosztów zabezpieczenia [...]”.

Argument obejmujący konkluzję (1) jest rozbudowany i złożony. Na rzecz tezy, że istnieje luka w prawie co do rozstrzygania o kosztach postępowania zabezpieczającego w sytuacji a-c, Sąd formułuje trzy przesłanki bezpośrednie, a dla dwóch z nich przedstawia jeszcze kolejne racje. Po pierwsze, „art. 745 § 1 k.p.c. stanowi, że o kosztach postępowania zabezpieczającego sąd rozstrzyga w orzeczeniu kończącym postępowanie w sprawie. Paragraf 2 tego przepisu reguluje sytuacje szczególne w zakresie kosztów zabezpieczenia ustanowionego na podstawie zarządzenia [...] wydanego przed wszczęciem sprawy”. Po drugie, „hipoteza art. 745 § 2 k.p.c. nie obejmuje [...] sytuacji [a-c]”, bowiem „nakaz zapłaty jest, w myśl art. 492 § 1 k.p.c., tytułem zabezpieczenia”; dlatego „wydanie przez sąd odrębnego zarządzenia tymczasowego jest zbędne”. Po trzecie, „art. 745 § 1 k.p.c., mówiąc o orzeczeniu kończącym postępowanie w sprawie, nie może mieć na uwadze także nakazu zapłaty”. Nie ma bowiem możliwości rozstrzygnięcia o kosztach postępowania zabezpieczającego w nakazie zapłaty, gdyż dopiero nakaz zapłaty może stanowić podstawę wszczęcia postępowania zabezpieczającego, a samo wydanie nakazu [...] nie przesądza o tym, czy koszty zabezpieczenia w ogóle powstaną [...]”.

Akceptacja konkluzji (2) wymaga uznania (1). Wywód bezpośrednio na rzecz (2) jest jednak krótki. Tezę, że lukę co do rozstrzygania o kosztach postępowania zabezpieczającego w sytuacji a-c należy usunąć za pomocą aplikowanego *per analogiam* art. 745 § 1 i 2 zd. 2 k.p.c. usprawiedliwiają bowiem dwie przesłanki. Wpierw Sąd stwierdza, że wypełnianie luk w drodze analogii polega na tym, że stosowane są „przepisy zawierające hipotezy, które mogłyby zostać odniesione do stanów faktycznych wykazujących dostateczne podobieństwo do unormowanych”. Następnie zaś podnosi, iż „te przepisy, jeśli chodzi o sprawę obecnie rozstrzyganą, zawiera art. 745 § 1 i 2 zd. 2 k.p.c.”.

Uzasadnienie konkluzji (3) zakłada akceptację (2). Bezpośrednie uzasadnienie (3) składa się zaś z trzech przesłanek. Otóż, aplikowanie art. 745 § 1 i 2 zd. 2 k.p.c. *per analogiam* do sytuacji a-c ma powodować, że „o obowiązku poniesienia kosztów postępowania zabezpieczającego [...] rozstrzyga sąd [...] na wniosek powoda zgłoszony w ciągu dwóch tygodni [...] liczonych od dnia uprawomocnienia się postanowienia komornika ustalającego wysokość kosztów zabezpieczenia [...]”. Jest tak dlatego, że – po pierwsze – według art. 745 § 2 k.p.c. „okres dwutygodniowy należy liczyć od upływu terminu wyznaczonego wierzycielowi przez sąd do wytoczenia powództwa”, ale w sytuacji a-c „nie można [...] postępować

w sposób wskazany w art. 745 § 2 k.p.c.”. Po drugie, „komornik jest uprawniony do wydania [...] postanowienia [o ustaleniu kosztów zabezpieczenia] ze względu na art. 770 zd. 3 i 4 k.p.c. w związku z art. 743 k.p.c.”. Po trzecie, „okoliczność, że sąd jest związany prawomocnym postanowieniem komornika o kosztach, nie oznacza, że wydanie przez sąd postanowienia [rozstrzygającego o kosztach postępowania zabezpieczającego] ma znaczenie czysto formalne”, bowiem „czym innym jest [...] wysokość kosztów zabezpieczenia, a czym innym rozstrzygnięcie o obowiązku ich poniesienia w postępowaniu zabezpieczającym [...]”.

W perspektywie zaprezentowanych argumentów warto odnotować kilka uwag. Przede wszystkim Sąd Najwyższy i sądy powszechne odwoływały się wielokrotnie do poglądów wyrażanych w (1), (2) i (3). Uzasadnienia odnośnych orzeczeń nie dostarczają jednak innych danych o rozumowaniu przez analogię¹⁵. Ponadto, na skutek nowelizacji art. 745 k.p.c. konkluzje (1) i (2) stały się wprost niezgodne z tekstem prawnym¹⁶, a jako takie straciły na znaczeniu w dyskursie prawniczym. Z kolei konkluzja (3) pozostaje żywotna, o ile wynika z niej, że (3¹) aplikowanie *per analogiam* art. 745 § 2 zd. 2 k.p.c. do sytuacji a-c skutkuje tym, że wniosek o rozstrzygnięcie o kosztach postępowania zabezpieczającego powód powinien zgłosić sądowi, który udzielił zabezpieczenia, w dwa tygodnie od uprawomocnienia się postanowienia komornika ustalającego wysokość kosztów zabezpieczenia.

Konkluzję (3¹) zakwestionował Z. Woźniak¹⁷. Jego argumentacja idzie jednak dalej. Autor przekonuje bowiem, iż (4) „2-tygodniowy termin do złożenia wniosku o przyznanie kosztów [postępowania zabezpieczającego] biegnie od dnia uprawomocnienia się nakazu [zapłaty w oparciu, o który przeprowadzono to postępowanie]”. Czyni to nie tylko za pomocą przesłanek zmierzających bezpośrednio do wywołania akceptacji dla (4), lecz też formułując przesłanki ukierunkowane wprost na podważenie (3¹); i tak, przesłanki bezpośrednie za (4) mają postać:

¹⁵ Por. np. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 maja 2002 r., sygn. akt II CKN 639/00, LEX nr 55247; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 8 listopada 2006 r., sygn. akt III CZP 69/06, OSNC 2007/7-8/121; uchwała Sądu Najwyższego z dnia 14 listopada 2012 r., sygn. akt III CZP 70/12, OSNC 2013/4/46; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 5 kwietnia 2013 r., sygn. akt III CZP 12/13, [w:] <http://www.sn.pl/sites/orzecznictwo/Orzeczenia2/III%20CZP%2012-13.pdf> [dostęp: 14.4.2019]; postanowienie Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 14 lutego 2013 r., sygn. akt I ACz 2334/12, LEX nr 1292107.

¹⁶ Art. 1 pkt 104 lit. c ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o zmianie ustawy Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 172, poz. 1804) zmienił art. 745 k.p.c. zwłaszcza poprzez dodanie w § 1 wyrażenia „a o kosztach postępowania zabezpieczającego później powstałych rozstrzyga na wniosek strony sąd, który udzielił zabezpieczenia”. Koszty postępowania zabezpieczającego w sytuacji a-c stanowią „koszty postępowania zabezpieczającego powstałe później” w rozumieniu dodanego wyrażenia.

¹⁷ Przywołane lub sparafrazowane w tekście wypowiedzi Z. Woźniaka pochodzą z: WOŹNIAK, *Komentarz do art. 745*, teza 5.

„art. 745 § 1 k.p.c. nie zakreśla terminu do złożenia wniosku [o rozstrzygnięcie o kosztach postępowania zabezpieczającego]”, „należy zaaprobować [stwierdzoną w uchwale z 22.9.1995 r.] potrzebę stosowania w omawianym przypadku analogii z przepisu art. 745 § 2 zdanie drugie k.p.c.” i „art. 745 § 2 k.p.c. wyraźnie nawiązuje do określonej fazy postępowania (dnia, w którym postępowanie winno zostać wszczęte, a które nie jest wszczynane z uwagi na zaspokojenie roszczenia przez dłużnika) [...]”. Z kolei, aby przekonać, iż „nie można się zgodzić ze stanowiskiem [Sądu], w myśl którego 2-tygodniowy termin do złożenia wniosku [o zasądzenie kosztów postępowania zabezpieczającego] biegnie nie od uprawomocnienia się nakazu [w oparciu, o który przeprowadzono to postępowanie]”, Autor formułuje kilka przesłanek, z których jedna, głosząca iż „przyjęcie stanowiska prezentowanego przez Sąd Najwyższy nie znajduje uzasadnienia w treści przepisu art. 745 § 2 k.p.c.” dotyczy – przez swe dalsze uzasadnianie – rozumowania *per analogiam*.

Prezentowana argumentacja ma charakter złożony. Otóż, jeżeli chodzi o uzasadnienie dla przesłanki, że „art. 745 § 2 k.p.c. wyraźnie nawiązuje do określonej fazy postępowania (dnia, w którym postępowanie winno zostać wszczęte, a które nie jest wszczynane z uwagi na zaspokojenie roszczenia przez dłużnika) [...]”, to Autor stwierdza, że „analogiczną fazą postępowania, która powoduje zbędność dalszego prowadzenia postępowania zabezpieczającego, jest uprawomocnienie się nakazu zapłaty”, wskazując dodatkowo, że „prawomocny nakaz po nadaniu klauzuli wykonalności stanowi bowiem tytuł uprawniający do prowadzenia egzekucji [...]. Zbędne staje się zatem prowadzenie postępowania zabezpieczającego, tak jak zbędne jest wytoczenie powództwa w sytuacji opisanej w art. 745 § 2 zdanie drugie k.p.c.”. Z kolei przekonując o tym, że „przyjęcie stanowiska prezentowanego przez Sąd Najwyższy nie znajduje uzasadnienia w treści przepisu art. 745 § 2 k.p.c.” Z. Woźniak podnosi, iż – po pierwsze – „artykuł 745 § 2 k.p.c. wskazuje, od jakiego momentu należy liczyć 2-tygodniowy termin do złożenia wniosku o przyznanie kosztów postępowania zabezpieczającego – tą chwilą jest dzień, w którym miało zostać wytoczone powództwo”. Po drugie, „stosowanie przepisu procesowego w drodze analogii polega na zastosowaniu określonego rozwiązania (dyspozycji) do sytuacji procesowej (hipotezy) nieobjętej określonym przepisem”. Po trzecie „stosowanie określonego przepisu w drodze analogii nie może [...] prowadzić do wypaczenia dyspozycji przepisu, który ma być zastosowany”.

3. ZESTAWIENIE DANYCH

Model rozumowania *per analogiam* w dyskursie prawniczym obejmuje trzy zasady. W każdym przypadku takiej aktywności należy ustalić obiekty, które mają

być podobne. Następnie, w odwołaniu do podobieństwa, trzeba zmienić pojmowanie regulacji prawnej; analogia pełni funkcję czynnika usprawiedliwiającego przekształcenie rozumienia regulacji. Ponadto, przeprowadzający rozumowanie przez analogię w dyskursie prawniczym musi zbadać, czy nie zachodzą okoliczności powodujące, iż posłużenie się tą regulacją, mimo stwierdzenia analogii, nie jest dopuszczalne. Ujęcie – w oparciu o argumenty Sądu Najwyższego i Z. Woźniaka – specyficznych dla dyskursu prawniczego cech argumentowania na podstawie analogii wymaga określenia, jak w tych wypowiedziach realizowane są wymienione zasady.

Jeżeli chodzi o nośniki podobieństwa, to z uzasadnienia uchwały Sądu Najwyższego dowiadujemy się, że w rozumowaniu przez analogię w dyskursie prawniczym podobieństwo jest poszukiwane między hipotezą przepisu, który ma zostać stosowany, oraz klasą faktów, do których ten przepis – w skutek przeprowadzenia rozumowania (ustalenia analogii) – ma być zastosowany. O podobieństwie Sąd stwierdza bowiem, że wypełnianie luk w drodze analogii polega na tym, że stosowane są „przepisy zawierające hipotezy, które mogłyby zostać odniesione do stanów faktycznych wykazujących dostateczne podobieństwo do unormowanych”; jak również, iż „te przepisy, jeśli chodzi o sprawę obecnie rozstrzyganą, zawiera art. 745 § 1 i 2 zd. 2 k.p.c.”. Z kolei zdaniem Z. Woźniaka nośniki analogii są elementami hipotezy przepisu i elementami stanu faktycznego; przy czym chodzi o przepis, który ma zostać zastosowany po stwierdzeniu analogii oraz o klasę (rodzaj) faktów, do których ten przepis zostanie zastosowany. O porównywanych obiektach traktują bowiem te wypowiedzi Autora, w których jest mowa o „fazach postępowania”. Dostarczają one danych, iż jedna z tych faz, mianowicie faza implikująca zbędność powództwa (a więc i postępowania zabezpieczającego) jest sugerowana przez art. 745 § 2 k.p.c.; determinuje ją dzień, w którym postępowanie rozpoznawcze powinno zostać wszczęte, a nie jest wszczynane ze względu na zaspokojenie roszczenia przez dłużnika (obowiązane). Natomiast pozostałą fazę, tj. fazę postępowania rozpoznawczego, która powoduje zbędność postępowania zabezpieczającego, wyznacza sytuacja a-c. Określa ją dzień, w którym uprawomocnił się nakaz zapłaty.

Obie argumentacje informują, iż w rozumowaniu *per analogiam* w dyskursie prawniczym może dojść do wzbogacenia lub zubożenia (zneutralizowania) znaczeń nazw budujących regulację prawną. Przekształcenia w pojmowaniu (interpretowaniu) przepisu dotkną jednak tylko tych z budujących go słów, ze względu na które jego aplikowanie do stanu faktycznego pozostaje kłopotliwe; i to klasa faktów, do której regulacja ma zostać zaaplikowana *per analogiam*, wyznacza granice zmiany w jej pojmowaniu. Otóż, skoro Sąd Najwyższy wskazał, iż o kosztach postępowania zabezpieczającego w sytuacji a-c rozstrzyga sąd w oparciu o art. 745 k.p.c., to denotacja nazwy „koszty postępowania zabezpieczającego” (budu-

jącej art. 745 § 1 k.p.c.) uległa rozszerzeniu o te przedmioty, które są kosztami postępowania zabezpieczającego przeprowadzonego w oparciu o nakaz zapłaty w postępowaniu nakazowym, jeżeli zabezpieczenie roszczenia wykonał komornik, a od nakazu nie wniesiono skutecznie zarzutów. To zaś informuje o tym, że w przeprowadzonym rozumowaniu *per analogiam* doszło do wzbogacenia konotacji nazwy „koszty postępowania zabezpieczającego”, gdy idzie o aplikację art. 745 § 2 k.p.c. w drodze analogii do rozstrzygnięcia o kosztach postępowania zabezpieczającego w sytuacji a-c. Ponadto, skoro Sąd stwierdził, iż „art. 745 § 1 k.p.c., mówiąc o orzeczeniu kończącym postępowanie w sprawie, nie może mieć na uwadze także nakazu zapłaty”, lecz dopuścił do orzekania w oparciu o art. 745 § 1 k.p.c. (wtedy już przez analogię) o kosztach postępowania zabezpieczającego w sytuacji a-c, to przekształceniu uległ sens słów „orzeczenie kończące postępowanie w sprawie” (stanowiących art. 745 § 1 k.p.c.). Zmiana ta polega na zneutralizowaniu (na potrzeby stosowania art. 745 § 1 k.p.c. w drodze analogii do rozstrzygnięcia o kosztach postępowania zabezpieczającego w sytuacji a-c) sensu wyrazu „kończące”. Co więcej, skoro Sąd przyjął, iż orzeczenie o kosztach postępowania zabezpieczającego w sytuacji a-c ma nastąpić „na wniosek powoda”, który „powinien być złożony w ciągu dwóch tygodni, liczonych od dnia uprawomocnienia się postanowienia komornika ustalającego wysokość kosztów zabezpieczenia” i wskazał na wątpliwości co do zastosowania art. 745 § 2 k.p.c. w takiej sytuacji¹⁸, to modyfikacji uległy sensy niemal wszystkich wyrazów art. 745 § 2 zd. 2 k.p.c. (w razie jego aplikacji *per analogiam* do sytuacji a-c, gdy idzie o koszty postępowania zabezpieczającego). Ważne przy tym pozostaje to, iż znaczenie słów „w tymże terminie”, wyrażalne za pomocą sformułowania „dwóch tygodni od upływu terminu wyznaczonego przez sąd na wytoczenie sprawy”, zostało uzupełnione o znaczenie „dwóch tygodni, liczonych od dnia uprawomocnienia się postanowienia komornika ustalającego wysokość kosztów zabezpieczenia, poniesionych przez wierzyciela”. Natomiast pojęcia przyporządkowane wyrażeniu „jeżeli nie wytoczył sprawy dlatego, że dłużnik zaspokoił jego roszczenie” zneutralizowano. Z kolei Z. Woźniak znaczenie użytego art. 745 § 2 k.p.c. wyrażenia „w tymże terminie” identyfikuje jako nawiązujące „do określonej fazy postępowania [tj.] dnia, w którym postępowanie [rozpoznawcze] winno zostać wszczęte, a które nie jest wszczynane z uwagi na zaspokojenie roszczenia przez dłużnika”; i, w razie aplikowania tej regulacji w drodze analogii do rozstrzygnięcia o kosztach postępowania zabezpieczającego w sytuacji

¹⁸ „[...] jak liczyć ten termin, skoro nie można tu postępować w sposób wskazany w art. 745 § 2 k.p.c.. Według tego przepisu, okres dwutygodniowy należy liczyć od upływu terminu wyznaczonego wierzycielowi przez sąd do wytoczenia powództwa”.

a-c, termin ten, zdaniem Autora, ma biec „od dnia uprawomocnienia się nakazu zapłaty”. Znaczenie nazwy „w tymże terminie” zostaje więc w rozumowaniu *per analogiam* uzupełnione o treść wyrażalną z pomocą wyrażenia „dwóch tygodni od uprawomocnienia się nakazu zapłaty” (na potrzeby stosowania art. 745 § 2 zd. 2 k.p.c. w drodze analogii do sytuacji a-c w razie orzekania o kosztach postępowania zabezpieczającego). Rezultat tej zmiany stanowi zaś zneutralizowanie znaczenia wyrażenia „jeżeli nie wytoczył sprawy dlatego, że dłużnik zaspokoił jego roszczenie”.

Uchwała z dnia 22 września 1995 r. informuje o jednej okoliczności warunkującej dopuszczalność stosowania prawa w drodze analogii: nie jest ono dopuszczalne, jeżeli nie wystąpi luka w prawie; przy czym chodzi o taką sytuację, że słowa tworzące regulację prawną – w ustalonych (typowym) ich znaczeniu – nie usprawiedliwiają jej zastosowania do stanu faktycznego sprawy. Otóż, Sąd, przekonując o istnieniu luki dla rozstrzygnięcia o kosztach postępowania zabezpieczającego w sytuacji a-c, w pierwszej z bezpośrednich przesłanek przytacza tekst art. 745 k.p.c., punktem wyjścia drugiej czyni „hipotezę art. 745 § 2 k.p.c.” (tj. stanowiący część art. 745 § 2 k.p.c. opis faktów), a w trzeciej bezpośredniej racji opiera się na budujących art. 745 § 1 k.p.c. słowach „orzeczeniu kończącym postępowanie w sprawie”. Z kolei w przesłankach dalszych wyjaśnia, dlaczego sytuacja a-c nie jest objęta hipotezą art. 745 § 2 k.p.c. oraz dlaczego art. 745 § 1 k.p.c. – ze względu na to, iż jest w nim mowa o orzeczeniu kończącym postępowanie w sprawie – nie może być stosowany do sytuacji a-c. Natomiast argumentacja Z. Woźniaka informuje o trzech okolicznościach, których zaistnienie wyłącza aplikowanie prawa *per analogiam*. Przede wszystkim Autor, mimo że nie używa słowa „luka”, to przyjmuje, iż stosowanie prawa w drodze analogii nie jest dopuszczalne, jeżeli nie wystąpią wątpliwości co do zasadności użycia, odnośnie do faktów danego rodzaju, regulacji prawnej ze względu na budującą ją słowa. Podnosi on bowiem, iż „art. 745 § 1 k.p.c. nie określa terminu do złożenia wniosku”, czyli nie zawiera słów usprawiedliwiających ustalenie tego terminu, oraz że należy w tym zakresie stosować „analogię z przepisu art. 745 § 2 zdanie drugie k.p.c.”, który to przepis *expressis verbis* wyznacza powodowi (uprawnionemu) dwutygodniowy termin; przy czym ten przepis ma zostać zastosowany w drodze analogii ze względu na to, że użyte w nim wyrażenie „dlatego, że obowiązywał zaspokoił jego roszczenie” wprost dotyczy jedynie dnia, w którym postępowanie rozpoznawcze winno zostać wszczęte (a nie jest wszczynane ze względu na to, że wytoczenie powództwa staje się zbędne). Druga ze wskazanych przez Z. Woźniaka okoliczności wyłączających stosowanie prawa *per analogiam* dotyczy zmiany pojmowania regulacji prawnej. Autor podnosi, że „przyjęcie stanowiska prezentowanego przez Sąd Najwyższy nie znajduje uzasadnienia

w treści przepisu art. 745 § 2 k.p.c.”. To zaś – biorąc pod uwagę przyjmowane przez Sąd zmiany w rozumieniu art. 745 § 2 zd. 2 k.p.c. – należy tłumaczyć w ten sposób, iż dla rozumowania *per analogiam* istotna pozostaje relacja pomiędzy ustalonymi (typowymi) znaczeniami wyrażen budujących hipotezę danej regulacji (tych słów, przez które zastosowanie tej regulacji było niezasadne), a treścią do nich „doczepioną” w drodze rozumowania *per analogiam*. Otóż, zastosowanie prawa przez analogię nie jest dopuszczalne, gdy pomiędzy tymi sensami nie ma żadnej relacji. Natomiast trzecią okolicznością wyłączającą stosowanie prawa w drodze analogii jest zmiana pojmowania dyspozycji regulacji prawnej, która miałaby zostać aplikowana *per analogiam*. Autor stwierdza mianowicie, że „stosowanie określonego przepisu w drodze analogii nie może [...] prowadzić do wypaczenia dyspozycji przepisu, który ma być zastosowany”.

KONKLUZJE

Jeżeli zreferowane argumenty są reprezentatywne dla prawniczego argumentowania opartego na analogii, to realizacja zadania dociekań sprowadza się do uwypuklenia następującej okoliczności: w dyskursie prawniczym przesłanki argumentu *a simili* – na co wskazuje druga część artykułu – nie tyle komunikują zmianę w pojmowaniu (interpretowaniu) regulacji prawnej lub stwierdzają analogię (informują o jej nośnikach, akcentują częściową ich jednakowość i deprecjonują ich częściową odmienność), ile wskazują, że nie nastąpiły okoliczności, które wyłączają stosowanie regulacji prawnej *per analogiam*. Wydaje się, iż istnieją trzy przyczyny tego stanu rzeczy. Po pierwsze, na wyraźne oznajmianie tego, w jaki sposób zmienia się pojmowanie regulacji po prostu szkoda wysiłku; w postulowanym w danym przypadku zastosowaniu prawa w drodze analogii, jak zostało to ukazane w części trzeciej, i tak będą zdeponowane dane o zmianie rozumienia regulacji prawnej. Po drugie, skoro natura podobieństwa, co zaznaczono w części pierwszej, raczej nie jest podejmowana na gruncie nauki prawa oraz niemal w całości wymyka się teoretycznemu opisowi, to wypowiedzi o analogii muszą stanowić przesłanki, których prawdziwość (trafność) trudno uzasadnić stanem faktycznym sprawy, przepisem prawa, toposem prawniczym lub, przynajmniej, prawniczym autorytetem; są więc przesłankami podatnymi na zarzut „czynienia polemiki” (dowolności). Po trzecie, zagadnienia dotyczące kwestii dopuszczalności stosowania prawa *per analogiam* doczekały się licznych opracowań naukowych i stały się przedmiotem wielu wypowiedzi najwyższych organów władzy sądowniczej. Dla dopuszczalności (jej braku) stosowania prawa w drodze analogii zawsze aktualny

pozostaje jeden z najbardziej typowych sposobów prawniczego uzasadniania wypowiedzi: argumentacja *ad verecundiam*¹⁹.

BIBLIOGRAFIA

ŹRÓDŁA PRAWA

Ustawa z dnia 17 listopada 1964 Kodeks postępowania cywilnego, Dz. U. z 2019 r., poz. 1460 z późn. zm.

Ustawa z dnia 2 lipca 2004 r. o zmianie ustawy Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, Dz. U. Nr 172, poz. 1804.

ORZECZNICTWO

Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 8 listopada 2006 r., sygn. akt III CZP 69/06, OSNC 2007/7-8/121.

Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 5 kwietnia 2013 r., sygn. akt III CZP 12/13, [w:] <http://www.sn.pl/sites/orzecznictwo/Orzeczenia2/III%20CZP%2012-13.pdf> [dostęp: 14.4.2019].

Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 22 września 1995 r., sygn. akt III CZP 117/95, OSNC 1995/12/179.

Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 14 listopada 2012 r., sygn. akt III CZP 70/12, OSNC 2013/4/46.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 maja 2002 r., sygn. akt II CKN 639/00, LEX nr 55247.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 25 kwietnia 2007 r., sygn. akt IV CSK 34/07, [w:] <https://www.saos.org.pl/judgments/85771> [dostęp: 14.4.2019].

Postanowienie Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 14 lutego 2013 r., sygn. akt I ACz 2334/12, LEX nr 1292107.

Wyrok Krajowej Izby Odwoławczej z dnia 19 października 2011 r., sygn. akt KIO 2166/11, [w:] <https://www.saos.org.pl/judgments/119049> [dostęp: 14.4.2019].

¹⁹ Jeżeli raczej za dopuszczalnością stosowania prawa *per analogiam* (lub przeciw niej) zostaną usprawiedliwione w odwołaniu do autorytetu, to nie staną się odporne na zarzut dowolności. Nie wypracowano bowiem konsensusu co do jakiegokolwiek okoliczności wyłączającej stosowanie prawa w drodze analogii: jeżeli według jednego poglądu dany fakt wyklucza takie użycie prawa, to według innego stanowiska ten fakt nie stoi temu na przeszkodzie; np. w zreferowanych argumentach Sąd skupił się na istnieniu luki w prawie, a Z. Woźniak głównie zajął się punktowaniem skali zmian w pojmowaniu art. 745 § 2 zd. 2 k.p.c. przy jego stosowaniu w drodze analogii. Istnieją natomiast koncepcje rozumowania przez analogię, w których pomija się kwestie luk albo przyjmuje, iż rozstrzygnięcie tego, czy układ faktów należy (nie należy) do zakresu zastosowania regulacji zależy od m.in. rozumowania przez analogię. Zresztą, jeżeli w skutek użycia wypracowanych w nauce prawa narzędzi, czyli m.in. rozumowania z podobieństwa, dochodzi do zastosowania prawa (nawet, jeżeli jest to stosowanie *per analogiam*), to o luce w prawie nie może być mowy (zob. NOWACKI, *Analogia legis*, s. 57-59). Ponadto, istnieją nie tylko koncepcje rozumowania *per analogiam*, w których akcentuje się konieczność mieszczących się jego rezultatów „w granicach zakreślonych «sensem» odnośnego przepisu”, ale spotkać można też poglądy, według których owe rezultaty mogą, także co do dyspozycji, poza ten sens wykraczać (tamże, s. 73, 88).

LITERATURA

- AJDUKIEWICZ Kazimierz: Logika pragmatyczna, Warszawa: PWN 1974.
- BARSZCZ Tomasz: Struktura argumentum a simili, Lublin: Wydawnictwo KUL 2015.
- BIELA Adam: Psychologiczne podstawy wnioskowania przez analogię, Warszawa: PWN 1981.
- BOCHEŃSKI Józef: O Analogii, tłum. T. Baszniak, [w:] Józef BOCHEŃSKI, Logika i filozofia. Wybór pism, red. J. Parys, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN 1993, s. 50-78.
- BROŻEK Bartosz: Rationality and Discourse. Towards a normative model of applying law, Warszawa: Wolters Kluwer Polska 2007.
- CHAUVIN Tatiana, STAWECKI Tomasz, WINCZOREK Piotr: Wstęp do prawoznawstwa, Warszawa: C.H. Beck 2018.
- JABŁOŃSKA-BONCA Jolanta: Prawnik, a sztuka negocjacji i retoryki, Warszawa: LexisNexis 2002.
- KALISZ Anna, LESZCZYŃSKI Leszek, LIŻEWSKI Bartosz: Wykładnia prawa. Model ogólny a perspektywa Europejskiej Konwencji praw człowieka i prawa Unii Europejskiej, Lublin: Wydawnictwo UMCS 2011.
- KAMIŃSKI Stanisław: Czym są w filozofii i w logice tzw. pierwsze zasady? Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL 1963.
- KRĄPIEC Mieczysław A.: Teoria analogii bytu, Lublin Redakcja Wydawnictw KUL 1993.
- LESZCZYŃSKI Leszek: Zagadnienia teorii stosowania prawa, Kraków: Zakamycze 2004.
- LEWANDOWSKI Sławomir: Retoryczne i logiczne podstawy argumentacji prawniczej, Warszawa: LexisNexis 2013.
- MARCISZEWSKI Witold: Sztuka rozumowania w świetle logiki. Warszawa: Aleph 1994.
- MARYNIARCZYK Andrzej: O przyczynach, partycypacji i analogii, Lublin: Polskie Towarzystwo Tomasza z Akwinu 2005.
- MORAWSKI Lech: Wykładnia w orzecznictwie sądów. Komentarz, Toruń: Towarzystwo Naukowe Organizacji i Kierownictwa. Dom Organizatora 2002.
- MORAWSKI Lech: Zasady wykładni prawa, Toruń: Towarzystwo Naukowe Organizacji i Kierownictwa. Dom Organizatora 2010.
- NOWACKI Józef: Analogia legis, Warszawa: PWN 1966.
- SALAMUCHA Jan: Wykłady z logiki, [w:] Jan SALAMUCHA, Wiedza i wiara. Wybrane pisma filozoficzne, red. J. Jadacki, K. Świętorzecka, Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL 1997, s. 477-513.
- SZYMANEK Krzysztof: Sztuka argumentacji, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN 2001.
- WOJTYSIAK Jacek: Słownik wybranych terminów filozoficznych, [w:] Antoni STĘPIEŃ, Wstęp do filozofii, Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL 2007, s. 435.
- WOŹNIAK Zbigniew: Komentarz do art. 745, [w:] Kodeks postępowania cywilnego. Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne. Komentarz, red. J. Gołaczyński, Warszawa: Wolters Kluwer 2012, s. 63-70.
- WRONKOWSKA Sławomira: Podstawowe pojęcia prawa i prawoznawstwa, Poznań: „Ars boni et aequi” 2005.
- ZIEMBIŃSKI Zygmunt: Logika praktyczna. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN 1994.

O ARGUMENTOWANIU Z ANALOGII W DISKURSIE PRAWNICZYM.
UWAGI NA TLE SPORU O STOSOWANIE ART. 745
KODEKSU POSTĘPOWANIA CYWILNEGO

Streszczenie

Celem artykułu jest ukazanie specyficznych cech prawniczego argumentowania w oparciu o analogię. Jest on realizowany w odniesieniu do zaistniałego w obrocie prawnym sporu dotyczącego stosowania art. 745 k.p.c. do rozstrzygnięcia o kosztach postępowania zabezpieczającego w sytuacji, gdy: a. powód zainicjował postępowanie zabezpieczające w oparciu o nakaz zapłaty wydany w postępowaniu nakazowym; b. zabezpieczenie powództwa zostało wykonane przez komornika sądowego; c. pozwany nie wniósł skutecznie zarzutów od nakazu zapłaty.

Słowa kluczowe: argument; analogia; rozumowanie przez analogię; art. 745 k.p.c.

THE USE OF ANALOGICAL ARGUMENT IN LEGAL DISCOURSE.
REMARKS ON THE BACKGROUND OF THE DISPUTE ON THE APPLICATION
OF ARTICLE 745 OF THE CIVIL PROCEDURE CODE

Summary

The aim of this article is to determine the specific features of argument from the similarity (analogy) in legal discourse. This is undertaken in regard to the dispute over application of article 745 of the Polish Civil Code to deciding on costs of proceedings to secure claims when: a) the plaintiff initiated the proceedings to secure claims on the grounds of order for payment; b) the measures for claim safeguarding were enforced by the judicial enforcement officer; and c) the defendant did not raise objections against the order for payment.

Key words: argument; analogy; reasoning by analogy; article 745 of the Polish Civil Code